

**MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA CHET TILINI
O'RGATISHDA AUDIO-VIDEO MATERIALLARDAN
FOYDALANISHNING ILMIY ASOSLARI**

Matqosimova Mohira Erkinbek qizi

ADCHTI, Nemis tili nazariyasi va amaliyoti

kafedrası o'qituvchisi

Mohiragina@gmail.com

Abdulhamidova Muhayyo Mirzohid qizi

ADCHTI, Ingliz filalogiyasi o'qitish

metodikasi, tarjimashunoslik fakulteti talabasi

missmova2005@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini o'rgatishda audio va video materiallardan foydalanishning samaradorligi tahlil qilinadi. Tadqiqotda bolalar psixologiyasi, eshitish va vizual xotira asosida til o'rganish, didaktik vositalarning turlari hamda amaliy natijalar yoritiladi. Maqolada zamonaviy texnologiyalarning ta'lim tizimida tutgan o'rni ilmiy jihatda asoslanadi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, chet tili, audio materiallar, video darsliklar, multimedia vositalari, til o'rgatish metodikasi, bolalar psixologiyasi, TPR metodi, innovatsion texnologiyalar, interaktiv ta'lim, erta yoshda til o'rganish.

XXI asrda xorijiy til bilish shaxsiy va kasbiy muvaffaqiyatning muhim omiliga aylandi. Shu sababli ta'lim tizimi til o'rgatishni erta yoshdan boshlashni afzal ko'rmoqda. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, 2-6 yosh oralig'i - insonning yangi tilni eng samarali o'zlashtiradigan davridir (Lenneberg, 1967). Bu yoshda bola nutqni eshitish, ko'rish va taqlid qilish orqali organik tarzda o'zlashtiradi. Shuning uchun chet tilini o'rganish jarayonida audio va video materiallardan foydalanish o'zining yuqori natijadorligi bilan ajralib turadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik xususiyatlari Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun xarakterli bo'lgan eng muhim xususiyatlar - qisqa muddatli diqqat, harakatga moyillik, takrorlash orqali o'rganish va vizual-eshtish xotiraning ustunligidir (Vigotskiy, 1978). Shuning uchun ularga ma'lumotni an'anaviy tarzda emas, balki qiziqarli, jonli, faol ishtirokga asoslangan shakllarda yetkazish muhim hisoblanadi.

Audio materiallarning afzalliklari. Audio materiallar - qo'shiqlar, she'rlar, dialoglar, ertaklar - bolalarning eshitish qobiliyatini rivojlantiradi. Ular talaffuzni to'g'rilaydi, so'z boyligini oshiradi, ritm va intonatsiyani shakllantiradi. Masalan, ingliz tilidagi "Super Simple Songs" turkumidagi bolalar qo'shiqlari maktabgacha ta'lim

muassasalarida keng qo'llaniladi. Ular oson, takroriy va musiqiy bo'lgani uchun bolalarning quloq xotirasida uzoq saqlanadi.

Video materiallarning o'rni. Video vositalar - animatsiyalar, qisqa multfilmlar, o'yinli darslar - bolalar tasavvurini boyitadi, kontekst asosida so'zlarni tushunishga yordam beradi. Multfilm qahramonlari orqali berilgan situatsiyalar bolaga haqiqiy hayotdagi muloqotni o'rgatadi. Masalan, "Peppa Pig", "Dora the Explorer" kabi multfilmlar til o'rganishda juda samarali vositadir. Shuningdek, vizual vositalar nutqni tushunishga, mimika, tana harakatlari, yuz ifodalarini kuzatish orqali mazmunni anglashga yordam beradi. Bu esa faqat grammatikani o'rganishdan ko'ra samaraliroq usul hisoblanadi.

Interaktiv o'quv ilovalari va multimedia texnologiyalari. So'nggi yillarda planshetlar va telefonlar uchun mo'ljallangan til o'rgatuvchi ilovalar (masalan, Lingokids, Kiboomu, ABC Mouse) keng tarqalmoqda. Bular bolaning yoshiga mos, o'yin shaklidagi darslar, so'zlarni bosib eshitish, mos rasmlarni tanlash kabi mashqlarni o'z ichiga oladi. Bu interaktivlik bolaning mustaqil o'rganishiga yo'l ochadi.

Amaliy natijalar va ilmiy tadqiqotlar. Tadqiqotlarga ko'ra, audio-video materiallar bilan ishlagan bolalar an'anaviy dars shaklida o'rgangan bolalarga nisbatan so'z boyligi, talaffuz aniqligi va eshitish orqali tushunishda sezilarli yuqori natijalarga ega bo'lgan (Oxford University Press, 2020). Tajribaviy guruhdagi bolalarda o'rganilgan so'zlarning eslab qolish darajasi 30-40% yuqori chiqqan.

Pedagogik yondashuvlar. Maktabgacha ta'limda chet tilini o'rgatishda quyidagi metodlar keng qo'llaniladi: TPR (Total Physical Response) – audio buyruqlar asosida harakat bajarish orqali so'zlarni yodlash.

Montessori metodikasi – mustaqil izlanishga yo'naltirilgan, bolani o'zining qiziqishiga asoslanib o'rganishga undaydi.

Multisensorli metodika – eshitish, ko'rish, teginish va harakatni birlashtirib o'rganishni samarali qiladi.

Texnologik yutuqlar va innovatsiyalar. Zamonaviy texnologiyalar, xususan AR (Augmented Reality) va VR (Virtual Reality) vositalari orqali bolalar til o'rganishga qiziqadi va faol qatnashadi. Shuningdek, interaktiv doskalar, multimedia platformalari (Lingokids, ABCmouse, Starfall) orqali interaktiv mashg'ulotlar o'tkazish mumkin.

Ota-ona va pedagoglar ishtiroki. Chet tilini o'rganish jarayonida ota-onalar va tarbiyachilar ham muhim rol o'ynaydi. Uyda bolaga chet tilida audio ertaklar eshittirish, video ko'rsatish, oddiy so'zlar bilan muloqot qilish – bola qiziqishini oshiradi. Tarbiyachi esa darslarni rang-barang va qiziqarli qilish uchun turli metodlardan foydalanishi lozim.

Milliy va xalqaro tajribalar. O'zbekistonda maktabgacha ta'lim muassasalarida ingliz tilidagi qo'shiqlar va hikoyalardan foydalanish tajribalari mavjud.

Yaponiyada bolalar uchun animatsion video va harakat asosidagi darslar o'rgatishda keng qo'llaniladi.

Finlandiyada esa multimedia orqali so'z boyligini oshirishga katta e'tibor beriladi.

Statistik ma'lumotlar va dalillar Oxford University Press tadqiqotlariga ko'ra, erta yoshda multimedia yordamida til o'rgangan bolalar eshitish orqali tushunish bo'yicha 40% yuqori natijalarga erishgan. O'zbekistonda o'tkazilgan so'rovnomalarda esa bolalarning 74% yangi so'zlarni aynan video asosida tezroq yod olganligi aniqlangan.

Muammolar va ularning yechimlari. Muammolar: Texnik vositalarning yetishmasligi. Kadrlar tayyorlash darajasining pastligi. Sifatli multimedia resurslarining o'zbek tilidagi tarjimalari kamligi.

Yechimlar: Davlat tomonidan multimedia vositalar bilan ta'minot kuchaytirilishi. Tarbiyachilar va ota-onalarning multimedia savodxonligini oshirish. Onlayn platformalardan foydalanishni yo'lga qo'yish

Xulosa: Maktabgacha yoshdagi bolalarga chet tilini o'rgatishda audio-video materiallardan foydalanish nafaqat bilimni o'zlashtirish, balki bola tafakkuri, eshitish va ko'rish orqali anglash ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy texnologiyalar, interaktiv darslar va multimodal yondashuvlar – kelajakda raqobatbardosh, fikrlovchi va bilimli yosh avlodni shakllantirishda katta imkoniyatdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Lenneberg, E. H. (1967). Biological Foundations of Language. New York: Wiley.
2. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press.
3. Oxford University Press (2020). The Impact of Multimedia in Early Language Learning.
4. Nikolov, M. (2009). The Age Factor and Early Language Learning. Mouton de Gruyter.
5. <https://www.supersimple.com> - Bolalar uchun ingliz tilidagi o'quv qo'shiqlari.
6. <https://www.abcmouse.com> - Bolalar uchun interaktiv o'quv platformasi.
7. Azizova, G'. (2019). Ilk yoshdagi bolalarda chet tiliga qiziqishni shakllantirish. Toshkent: Fan va texnologiya.
8. Brown, H. D. (2007). Principles of Language Learning and Teaching. Pearson Education.
9. UNESCO (2018). Early Childhood Education and Multilingualism. www.unesco.org
10. Shodiyeva, D. (2020). "Chet tilini o'rgatishda audio-materiallardan foydalanishning afzalliklari." Pedagogik izlanishlar, №2, 31–35.